

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Modesta Inqvisitio In Novam Dogmatis De SS. Trinitate
Explicationem Qvam Vir Cl. PavlvS Maty Nvper Proposvit**

Mosheim, Johann Lorenz von

Helmstadii, [MDCCXXXV?]

VD18 12377929

In Nomine SS. Trinitatis. Praefamen.

urn:nbn:de:gbv:45:1-16545

IN NOMINE SS. TRINITATIS.

PRAEFAMEN.

§. I.

REm arduam omnino adgredimur & perdifficilem, qui coelestium veritatum basin, dogmata de SS. Trinitate, ab iniquis lascivientis rationis insidiis non ita pridem excitatis vindicare suscipimus. (*) Sive enim argumenti, quod ingenii humani caput superat, gravitatem spectaveris, sive circumspectam, qua opus est in divinis rebus enarrandis, cautionem, sive denique adversariorum subtilitates rite debellandi difficultatem, multa undique sese offerunt, quae vix sine longo labore perfici posse videntur. Ea scilicet quum mysteriorum sit conditio, ut impervia rationi & ab ingeniiis hominum longe remota credenda nobis proponant, quid mirum est, vel illos ipsos interdum, qui aliorum erroribus

A

bus

(*) Digna, quae hic testemur, sunt verba Viri Summe Rev. D. VAL-ERN. LÖSCHERI in praenotionibus Theol. p. 264. graviter inquit: *Mysteria fidei actu reflexo inter se componere, & contra rationis corruptae machinationes munire, opus omnino & labor non levis est.*

bus sese obiiciunt, coecutire & in devia praecipites ruerre? Vt sunt ingenia mortalium, qui veras mysteriorum rationes aliis explanare laborant, longius haud raro evidentiae studio commoti procedunt, quam fas est, adeo ut vel ab illis, quae longe infra res divinas posita sunt, imagines & comparationes petere haud vereantur. Vnde saepenumero fit, ut in ipsam pariter veritatem atque argumenti, quod tractant, naturam iniurii merito fuisse dicantur. Testes, quod dolendum, ex ipsis habemus antiquioris ecclesiae antistitibus, quos, quia de SS. Triade incautus, quam quidem decebat, differunt, moxque a sole, mox ab anima nostra, mox a ternario hominum diversorum numero, mox aliunde illustrationes sumunt, non una ratione inter eruditos reprehendi, satis constat. Quanta vero, bone Deus! ab his ad posteros errorum seges profecta est? Homines veritatis negligentiores strenuos sibi invenisse in illis patronos, visi sunt &, quidquid obniterentur prudentiores, illorum auctoritate freti, manibus pedibusque sua tueri commenta laborarunt. Noli credere, nostram aetatem eiusmodi vitiis carere, utpote maiori cognitionis lumine ornatam. Quae mysteria sunt, mysteriorum naturam exuere, & quae rationis modum excedunt, ita distincte comprehendi & exponi nequeunt, quin incautioribus aberrandi locus aperiatur.

§. II.

Accedit alia de vocabulis, quibus ut in explicandis mysteriis utamur, necesse est, difficultas. Dudum est, ex quo saniores suaserunt (*) Theologi, nonnisi S. Scripturae vestigiis

(*) Audiamus inter alios THEODORVM THYMMIVM in *synopsi articulorum fidei* p. 119. ita differentem: *Hoc Theologiae studioso consilium damus, ut, quantum fieri potest, a terminis Philosophicis abstineat,*

giis insistendum, nec alia, quam quae in sacro hoc volumine reperiuntur vocabula, ad mysteriorum naturam explicandam adhibenda esse. Verum hoc consilium, quantumvis egregium sit ac divina sacrarum paginarum auctoritate dignum, dubito tamen, an illis satisfaciat, qui hostium veritatis machinationes adoriuntur. Finge enim vocabula S. Scripturae consueta pro diversa sententiarum, quas animo homines informarunt, ratione, modo in hunc, modo in alium detorqueri sensum, quis est, qui hasce aberrationes profligaturus, ab alienis sibi temperare poterit vocabulis? Certe si iustam verborum vim rite velis eruerre atque tueri, opus omnino est, ut falsas atque perversas eorundem notiones removeas, veras contra, quantum fieri potest, perspicue explanes, quae breviter dicta fuerunt, verbis eiusdem potestatis uberius declares, nec ullum dubiae atque ambiguae explicationi locum relinquant. Vbinam vero gentium sat digna reperies tam gravi negotio nomina? Quae inter homines usus introduxit vocabula, ea magnam partem ab illis, quae in sensus incurrun, sumta sunt, aut si vel maxime abstracta sint, nonnisi finitas tamen res designant, multis coelestia post se intervallis relinquentes. Sume, quaeso, quaecunque libuerit

A 2

voca-

stineat, & rem suam e S. Scriptura perspicue proponat. Rationes eorum, qui hoc consilium probant, complexus est PHIL. A LIMBORCH Theol. Christ. L. II. c. 17. §. 28. p. 101. dicens: Nos scripturae simplicitatem sequuti, & a vocibus ac phrasibus illis consueto abstinuimus, quia non tantum ab hominibus sunt inventae, & quidem in fervore contentionum, & primis patribus fuero ignotae, sed & ambiguae sunt, & vulgari significatione aut Philosophica prorsus notione non sunt accipiendae, cum Deo rebusque divinis accommodantur. Ideoque tutius credimus, talibus terminis aut nunquam aut saltem quam parcissime uti. Quibus adiungendus est Vir immortalis memoriae GODOFREDVS GVILIELMVS LEIBNITIVS in Otio Hannov. p. 12. ubi inquit: En matiere de mystere le meilleur seroit de s'en tenir aux termes revelez, autant qu'il se peut. Conf. quoque p. 28.

vocabula ; simulatque ad divinas veritates illa transtuleris, iniqui tamen homines habebunt, unde errorem queant eruere. Solent enim, quibus assueti sunt, verborum notiones semper hominibus obversari, adeo, ut si divinis illa de rebus praedicentur, eo ipso sensu accipienda censeant, quo in humanis negotiis usurpari consueverunt. Nolim haec ita intelligi, acsi vocabula nulla, praeter ea, quae Scriptura Sacra consecravit, adhibenda esse putem. Diximus iam, secus nobis videri : Ideo vero haec tantum monemus, ut appareat, multum difficultatis mysteriorum explicationi & defensionis adiunctum esse, & circumspeditione propterea in deligendis nominibus opus esse. Laborare in eo decet coelestium dogmatum interpretem, ut, reiectis flexiloquis & ambiguis verbis, ea praesertim vocabula seligat, quae non adeo facilem errandi ansam praebent. Haud enim abs re PETRO assentimur (*) BAYLIO, non perinde esse monenti, quibus quis vocibus utatur, si *haeretici* nomen effugere velit. Neque vero solus verborum sufficit selectus ; iustis illa quoque finibus circumscribenda, nec quae imperfectiones iisdem adhaerent, ad res divinas trahendae sunt. Est omnino aliquid in verborum ideis, quocum coelestis veritas comparari queat : sed insunt etiam, quae nisi probe seiuncta fuerint, nimis abiectum de divinis doctrinis sensum creare valent. Haec igitur si studiose secernantur, cautum simul lectoribus est, ne ultra quam par est vocum ideas dilatent atque ex humanis rebus, divina metiri sustineant.

(*) *Diction. Hist. Crit. T. I. voce Charron not. 1. ubi ita loquitur : En plusieurs rencontres on ne paroît herétique, que par les manières de s'exprimer. Otez certains mots, qui semblent être trop crus, employez en d'autres, qui signifient la même chose, mais qui sont moins brusques, vous passerez de la réputation d'herétique à celle d'un vrai fidele.*

ant. (*) Sed quis citra laborem haec fieri existima-
verit?

§. III.

Neque tamen his omnis hominis labor absolvitur, qui mysteria rite explicare & adversariorum adversus sententias munire nititur. Aliam in ipsis argumentis eorumque robore difficultatem invenias. Duo nimirum sunt, quibus veritas fulciri potest, argumentorum genera, alia ad probandam quidem thesin facientia, ad retundenda vero adversariorum commenta parum apta; alia nonnisi ad convellenda contrariae opinionis fundamenta accommodata, ut adeo adposite cum Clarissimo BVLFFINGERO inter argumenta *thetica* & *polemica* distinxeris. (**) Quae qui inter se confundit: nec caute discernit, is facit pessime. Quae ad stabiliendas sanctiores doctrinas vulgo adhiberi consueverunt argumenta, arctissimo cum reliquis dogmatibus vinculo cohaerent, quibus vel concussis, vel saltem in dubium vocatis, fieri non potest, quin & illa suo robore careant. Mirum proinde non est, contemni saepenumero ab adversariis, quae firmissima nobis videntur; Tacite enim id adsumunt, quod illi negant, ex quo fit, ut nos principium, quod aiunt, petere illis videamur. Cuius quidem rei, an nonnullae etiam nostratium lites exemplum praebeant, iam non disquiro; id saltem contendere animus est, non sine summo veritatis fieri illud detrimento. Nempe qui a trito

(*) Conferri de usu terminorum debitisque eorum finibus praeter alios meretur *Summe Ven. Dni Praesidis Diff. I. de Theologo non contentioso*, §. XIII. p. 47. sqq. quae extat in *Syntagmate Diff. ad sanctiores disciplinas pertinentium*. Nec non B. BYDDEVS in *Syntagm. Diff. Theol.* p. 692.

(**) In *Diff. de natura & legibus studii in Theologia Thetici* §. 38. sqq. p. 13. quae habita fuit Tubingae 1731.

veritatis calle deflectunt, gloriandi inde occasionem petunt, & quo minus contrariis rationibus moventur, eo imbecillioribus nostram doctrinam fundamentis niti, suam vero omni impetu maiorem esse existimant. Quae quidem ratione corroborantur magis errores, quam deprimuntur. Satius ergo putaverim, sepositis aliquantisper argumentis consuetis, id agere, ut ante omnia de principiis inter nos & adversarios conveniat, iisque stabilitis tum demum, quae adversas opiniones convellunt, hinc elicere, imo ex ipso eorundem nexu petere, quae argumentorum loco inservire possunt. Tutior omnino haec via est atque praestantior. Discunt enim hac ratione adversarii, vel in principiis sese errasse, vel legitimum cum illis nexum neglexisse, vel denique iustas ratiocinandi regulas transgressisse.

§. IV.

Haec ego mecum omnia reputavi, priusquam ad novam, quae non ita pridem in scenam producta est, mysterii SS. Trinitatis explicationem debellandam me accingerem: at volui tamen periculum mearum virium facere. Non is ego sum, qui quam personam recepi, eam ex omni parte me ornare posse, nec usquam iusti divinarum veritatum vindicis officio defuturum putem. Scio, quam exiguae sint mei ingenii vires, nec a doctrinae copia, aut subsidiorum apparatu satis me instructum esse, arbitror. At pulcrum est in magnis audere. Operam dabo quam possum maximam, ut nec circumspecta dictis cautio absit, nec alia quam quae ad convictionem faciunt, argumenta adhibeantur. Quid effecerim, benevoli & aequi lectores iudicent, qui si quid forte prehenderit, quod vel a consuetis loquendi rationibus recedat, aut cum recepta ecclesiae nostrae doctrina pug-
gnare

gnare videatur, cogitabunt, nec innovandi animum nobis fuisse, nec alium, quam qui inter nostrates obtinet, sensum, verbis nos subiicere voluisse. Tribus autem disputationem partibus complectar: quarum prima ea, quae ad auctorem novae huius sententiae, ipsius libros, litemque ipsi commotam pertinent, ex monumentis fide dignis recensebo. Hoc enim cum utile, tum iucundum fore putavimus. Altera ipsam dogmatis de SS. Trinitate explicationem novam fideliter proponam; tertia denique, in veritatem eius sententiae, quantum fieri potest, dilucide ac solide inquiram.

CAPVT PRIMVM.

QVO HISTORIA NOVAE EXPLICATIONIS
MYSTERII SS. TRINITATIS A PAVLO MATY
EXCOGITATAE TRADITVR.

§. I.

Consopitae nondum lites erant, quas in Belgio contra IACOBVM SAVRINVM (*) mendaciorum causa excitaverat, quum novae denuo, eoque maiores

(*) Constat nimirum inter omnes, quantas sibi Vir clarissimus molestias creaverit, quum non omnia aequae *falsiloquia* pro illicitis habenda esse, tradere videretur. Disci haec eius sententia potest ex libro quem inscripsit: *Discours historiques, Critiques, Theologiques & Moraux, sur les evenemens les plus memorables sur le vieux & N. T. Vol. II. P. II. p. 322.* Cuius epitomen dederunt Diarii Hagienfis (*Journal litteraire*) auctores doctissimi T. XIV. p. 136. sqq. Quae adversus eum monita fuerunt, videri possunt in *Bibliotheca ratiocinante (Bibliothèque raisonnée)* T. III. P. II. Cui tamen ex altera parte responsum fuit in diario, cui titulus est: *Critique desintéressée des Journaux litteraires & des Ouvrages des Savans* T. I. Art. XI. & T. II. art. II. Caeterum connexas fuisse duas hasce controversias, cum ex libris apparet contra utrumque auctorem simul editis, quos infra recensebimus, tum ex sententia in eadem synodo Campensi contra utrumque lata.